

Совгира О. В.

К.ю.н., доц. кафедри конституційного права
юридичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ВЕРХОВЕНСТВА ЗАКОНУ В ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Характеризуючи розуміння принципу верховенства права вітчизняними дослідниками, слід виділити наступні групи підходів.

Перший підхід до визначення змісту принципу верховенства права можна визначити як інтегрований, оскільки він включає сукупність умов організації держави та суспільства, за наявності яких можливе визнання та дія зазначеного принципу.

Так, Козюбра М. І. відзначає, що у понятті верховенства права переплітаються правові і політичні, культурні і етичні мотиви, внутрішньодержавні і міжнародні, національні і загальнолюдські аспекти, наукова істина і цінності добра й справедливості, досягнення правової теорії і практичний юридичний досвід, правові ідеї і здоровий глузд тощо [1, с. 42].

У межах виділеного нами інтегрованого підходу існують і інші, менш розгорнуті, підходи відносно складових принципу верховенства права. Так, Заєць А. П. відносить до них: принцип мінімальної достатності правового регулювання суспільних відносин та всезагальності права; принцип позапартійності права, його відносної самостійності щодо політичних сил і деідеологізованості; принцип відносної самостійності щодо судової та виконавчої влади; принцип верховенства Конституції та законів України [2, с. 179].

Другий підхід до розуміння змісту верховенства права можна визначити як людиноцентристський, або природно-правовий. Дослідники, чиї позиції ми включаємо до даного підходу, відзначають, що протилежністю принципу верховенства права є свавілля. Держава не може діяти свавільно, вона обмежена правом. І не тільки створеним нею законодавством, а й правом, яке

існує апріорі незалежно від її розсуду – природним правом, або природними правами кожної людини [3, с. 87].

При цьому, з нашої точки зору, слушною є позиція, відповідно до якої крайністю є безумовний пріоритет інтересів особи щодо інтересів суспільства, держави, колективу. Це може призвести до конфліктів особи з суспільством, орієнтації особи на вузькоegoїстичні інтереси [4, с. 6].

Така позиція підтверджується і положеннями законодавства. Так, відповідно до параграфу 56 Регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України в редакції від 08. 07. 2009 р. № 712, зі змінами, Мін'юст під час проведення правової експертизи перевіряє проект акта Кабінету Міністрів, зокрема, на відповідність стандартам Ради Європи у *верховенства права та прав людини(курсив наш. - О. С.)*, що свідчить про розділення понять «верховенство права» та «відповідність стандартам прав людини». При цьому Регламент Кабінету Міністрів України не передбачає ніяких наслідків для проекту акту, що не відповідає таким положенням. З нашої точки зору, Регламент слід доповнити положенням про те, що проект акта Уряду не повинен вноситися на його розгляд і у тому разі, коли він не відповідає всім тим вимогам, на відповідність яким він перевіряється Мін'юстом.

З точки зору з'ясування змісту принципу верховенства права важливо також визначитися із його співвідношенням з принципом верховенства закону, що являє собою один із принципів демократичної держави. Він не замінює і не обмежує принцип верховенства права, оскільки запровадження принципу верховенства закону ще не означає, що цей закон є правовим за змістом, а лише має на нього певний «зворотний вплив», забезпечуючи внутрішню підпорядкованість та несуперечність нормативно-правових актів. Така підпорядкованість і несуперечність допомагає у формуванні і дії верховенства права в країні, але не забезпечує його. Складнішою є справа із співвідношенням принципу верховенства права і принципу верховенства Конституції, якій зафіксований у тій же статті 8 Конституції України, що і

принцип верховенства права. Справа в подвійній природі самої Конституції, яка, з одного боку є основним, але все ж таки Законом, що, враховуючи психологічну, а не логічну обумовленість законотворення, визначає суб'єктивний характер Конституції; з іншого боку, норми Конституції є апіорно правовими, такими, що не ставляться під сумнів, тобто у цьому аспекті Конституція набуває об'єктивного характеру. Крім того, конституція закріплює низку юридичних інституцій і механізмів, спрямованих на утвердження вимог принципу верховенства права. Це – загальність законів, незастосування неопублікованих законів, заборона зворотної дії законів та ін. Такі положення є фактично вимогами природного права, тобто Конституція являє собою найвищий ступінь об'єктивації верховенства права. Забезпечення верховенства Конституції (а через це - і верховенства права) здійснюється через діяльність Конституційного Суду України [5, с. 129].

З нашої точки зору, принципи верховенства права та законності спільно характеризують засади організації та діяльності Уряду і вилучення будь-якого з них з системи принципів організації та діяльності Уряду ставить під сумнів відповідність такої організації та діяльності принципам правової держави.

Список використаних джерел:

1. Козюбра М. І. Верховенство права – одна з найважливіших цінностей сучасної демократії / М. І. Козюбра // Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики : у двох книгах / [за заг. ред. Ю. С. Шемшученка] / Книга друга: Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві [відп. ред. В. Б. Авер'янов].-К.: Конус-Ю, 2008. — С. 42.

2. Заєць А. П. Правова держава / А. П. Заєць // Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / [за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко]. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — С. 179.

3. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: У 2 т. / [за заг. ред. Р. О. Куйбіди]. —К.: Книги для бізнесу, 2007— Т. 1. —2007. —С. 87.

4. Тацій В. Проблеми становлення сучасного конституціоналізму в Україні / В. Тацій, Ю. Тодика // Право України. —2001. —№ 6. —С. 6.

5. Вовк Д. Проблеми визначення та дії принципу верховенства права в Україні / Д. Вовк // Право України. —2003. —№ 11. —С. 129.